

דרף פח

תוכן

- א. מה היא המעלה לחייב האשה לישבע שבועה דאורייתא
- ב. בדין גביית חוב שלא בפני הלוה
- ג. שיטת אבא שאול בן מרים
- ד. ביאור כוונת הגמ', לאפוקי מדר' אליעזר ומחלוקתו'

א) מה היא המעלה לחייב האשה לישבע שבועה דאורייתא

- א. **סוגיית הגמ':** הגמ' מביאה בשם ר' פפא, דכיון דקיי"ל דשבועת עד אחד בכתובה [עד אחד מעיד שהבעל שילם הכתובה] אינה אלא מדרבנן, לכן אם הבעל הוא פיקח, כדאי לו לחפש עצה כדי להביא את אשתו לידי שבועה דאורייתא, [עיי"ש בגמ' שמבארת העצה לזה].
- ב. שאלת הראשונים: שאלו הרבה ראשונים [רש"י (ד"ה לידי), תוס' (ד"ה מייתי), רי"ף], מה היא המעלה לחייב את האשה לישבע שבועה דאורייתא במקום שבועה דרבנן. רש"י פירש, ששבועה דאורייתא היא חמורה יותר, שהיא בשם ובאחיזת ס"ת. ובתוס' השיגו עליו, שגם שבועה דרבנן צריכה אחיזת ס"ת, אלא כתבו, שיש נפק"מ לגבי אם מפכינן השבועה, ובר"ף כתב נפק"מ שלישי, עיי"ש.
- ג. השגת הראב"ד: הראב"ד (השגות על הרי"ף) הקשה, למה טרחו הראשונים הנ"ל למצוא נפק"מ בין שבועה דאורייתא לבין שבועה דרבנן, הא יש בזה מעלה פשוטה, שאם יביא הבעל את אשתו לידי שבועה דאורייתא, הרי יכול לחזור ולהשביעה שנית, שמה שכבר נשבעה מחמת חיוב דרבנן אינו מספיק כדי להוציאה מחיוב שבועה דאורייתא.
- ד. שיטת הראשונים: וכתב הראב"ד, שצ"ל שהראשונים הנ"ל אינם סוברים כן, אלא הם נקטו, שמי שכבר נשבע שבועה דרבנן אינו יכול להתחייב שוב בשבועה דאורייתא, שמה שכבר נשבע ע"י חיוב שבועה דרבנן מספיק כדי לצאת גם חיוב שבועה דאורייתא. אולם הראב"ד עצמו נחלק על שיטה זו, וסובר שמי שנשבע שבועה דרבנן, ואח"כ נתחייב בשבועה דאורייתא, צריך לחזור ולישבע שנית.
- ה. יסוד המחלוקת: בספר הערות וצינונים (ד"ה אי פיקח) ביאר יסוד המחלוקת, שהראב"ד נקט, שמי שנשבע ע"י חיוב דרבנן נחשב כמי שקפץ ונשבע בלא שום חיוב, דלא מהני שבועתו כדי לפוטרו מחיוב שבועה, אבל שאר הראשונים נקטו, שהטעם שמי שקפץ ונשבע לא מהני הוא משום שנשבע בלא התחייבות ב"ד, אבל מי שנשבע ע"י התחייבות ב"ד, אפילו חיוב דרבנן, שבועתו מהני גם לגבי שבועה דאורייתא.

ב) בדין גביית חוב שלא בפני הלוה

- א. **סוגיית הגמ':** מובא בגמ' מחלוקת אמוראים לגבי גביית חוב ע"י ב"ד שלא בפני הלוה, שמבואר במשנה שיכול המלוה לגבות ע"י שבועה, ונחלקו ר' אחא שר הברירה עם ר' נחמן, אם זהו דוקא לגבי אשה, שתקנו חז"ל שתוכל לגבות משום חינא, או גם בסתם חוב, שתקנו חז"ל שיכול המלוה לגבות כדי שלא תנעול דלת בפני לוויין.
- ב. קושיית הראשונים: הקשו כמה ראשונים [רא"ש (סי' כח), מרדכי (אות רלב)], שמבואר מזה, שבלא תקנה מיוחדת לא היה הבעל חוב יכול לגבות חובו שלא בפני הלוה, והדבר צ"ב, הא יש למלוה כח לגבות חובו מנכסי הלוה, ומדוע אינו יכול לגבות מדינא גם שלא בפניו. [ועי' בקצוה"ח (סי' יג ס"ק א) שהקשה להיפוך, היאך תקנו חז"ל לגבות שלא בפני הלוה, הא אין מקבלין עדות שלא בפני בע"ד, עיי"ש].
- ג. ב' מהלכים: מצינו ב' מהלכים ליישב קושיא זו: א. הרא"ש (שם) תירץ, שאם הלוה אינו שם יש לחוש שמא כבר פרע הלוה את חובו ויש לו שובר. ב. המרדכי (שם) תירץ, שלולי התקנה אין גובין נכסי הלוה, משום שאין נפרעין מן הערב תחילה [כדאיתא בגמ' ב"ב (קעד.)]. והעירו האחרונים, למה לא תירץ גם הרא"ש כדברי המרדכי, ומדוע הוצרך לומר חשש חדש.
- ד. יסוד המחלוקת: בספר הערות וצינונים (ד"ה לא שנו) ביאר, דיסוד המחלוקת בין הרא"ש והמרדכי תלוי ביסוד דין גביית נכסים, אם הוא מדין ערב, או מדין גביה, שאם נימא שהוא מדין ערב, א"כ שייך שפיר הדין דאין נפרעין מן הערב תחילה, כדברי המרדכי, אך אם נימא שאינו מדין ערב, אלא מדין גבית חוב, א"כ לא שייך הא דאין נפרעין מן הערב תחילה.
- ה. מהלך חדש: בספר הערות וצינונים (שם) כתב מהלך חדש כדי ליישב קושיית הראשונים, שכדי לגבות מנכסי הלוה צריך המלוה לבא עם 'תביעה' על הלוה, [עיי"ש שהביא ראיות ליסוד זה], ולכן בלא תקנה מיוחדת אינו יכול לגבות שלא בפני הלוה, משום שאינו יכול לתבוע את הלוה שלא בפניו.

ג) שיטת אבא שאול בן מרים

- א. **סוגיית הגמ': הגמ'** מאריכה לפרש פלוגתת ר' שמעון ות"ק במתני' (לעיל פז:), ומביאה הגמ' בשם אביי לבאר, דפליגי במחלוקת אבא שאול בן מרים ורבנן המובא לעיל (פז). דאבא שאול בן מרים סובר שאפילו אם הבעל פטר את אשתו משבועת היתומים, מ"מ צריכה לישבע, אבל רבנן סוברים שבכה"ג היא נפטרת משבועה. ולדינא מסיק הגמ' (פז) דקיי"ל כאבא שאול בן מרים.
- ב. **ראיית הראשונים:** כתבו הרבה ראשונים [ר"ן (פז), ריטב"א (שם), תוס' הרא"ש (כאן)], שיש להוכיח מסוגיין, דאבא שאול בן מרים מיירי אפילו באופן שהבעל פטר אשתו בפירוש משבועה, ולא רק באופן שהבעל אמר לשון שאינו מוכרח, כגון 'נקי שבועה' [עי' בגמ' לעיל (פז)], שהרי הגמ' מפרש שיטת ר' שמעון כשיטת אבא שאול בן מרים, ור' שמעון מיירי באופן שהבעל פטר אשתו בפירוש משבועה.
- ג. **שיטת הר"ח:** והביאו הראשונים (ריטב"א (שם), רא"ש (סי' כ)), שכך היא דעת רבינו חננאל, שהוא פירש בדברי אבא שאול בן מרים, דקאי אפילו באופן שפטרה הבעל בפירוש משבועה, וביאר, דאבא שאול בן מרים חולק על הא דאיתא במשנה (פו:), שאם פטרה הבעל בפירוש משבועת היתומים שאינה צריכה לישבע. [ועי' בריטב"א (שם) שכתב, שמדברי רש"י (שם ד"ה אבל) מבואר דס"ל כרבינו חננאל].
- ד. **שיטת הרי"ף:** אולם הרי"ף (פז) חולק על ר"ח, וכתב דגם אבא שאול בן מרים מודה לדברי המשנה שאם פטרה הבעל בפירוש משבועה שהיא פטורה, אלא אבא שאול בן מרים סובר שאם לא פטרה הבעל בפירוש, אלא אמר לשון שאינו מוכרח, אינה פטורה, משום שאין עוקרים תקנה דרבנן מפני לשון סתום. ובדבר יעקב (פז. אות ז) ביאר, שאם לא פטרה בפירוש יש אומדנא שאין כוונתו לבטל תקנת חכמים.
- ה. **יישוב לדעת הרי"ף:** הרא"ש (סי' כ) כתב שלפי הרי"ף יש לדחות ראיית הראשונים (מובא לעיל אות ב), דכוונת הגמ' היא דר"ש סובר כעין שיטת אבא שאול בן מרים, אך לא כוותיה ממש, שהרי אבא שאול בן מרים מודה שאם פטרה הבעל בפירוש שפטורה, ואילו ר"ש סובר דגם בכה"ג צריכה לישבע. [והרי"ף כתב דבריו רק לפי שיטת אבא שאול בן מרים דקיי"ל כוותיה, אבל לא לפי שיטת ר"ש].

ד) ביאור כוונת הגמ', 'לאפוקי מדר' אליעזר ומחלוקתו'

- א. **סוגיית הגמ': הגמ'** מאריכה לפרש כוונת ר' שמעון במתני' (לעיל פז:), ומסיק הגמ' בשם ר' פפא, דר' שמעון בא 'לאפוקי מדר' אליעזר ומחלוקתו'. והיינו, דבמשנה (פו:) נחלקו ר' אליעזר ות"ק לגבי מי שרוצה להשביע אשתו שבועת אפוטרופוס, דר"א סובר שמשביעה כל זמן שירצה, שאין לך אשה שלא נעשית אפוטרופוס פעם אחת על פילכה ועיסתה, אבל ת"ק סובר שמשביעה רק אם הושיבה להדיא אפוטרופוס.
- ב. **מהלך א', רש"י:** מצינו בראשונים ג' דרכים בביאור כוונת ר' פפא. רש"י (ד"ה אלא) פירש, דלפי ר' פפא ר"ש קאמר ב' דברים נפרדים: א. לענין שבועת היתומים, ר"ש סובר כאבא שאול בן מרים, דר"א לבעל לפטור אשתו משבועה זו. ב. לענין שבועת אפוטרופוס, ר"ש חולק בין על ר"א ובין על ת"ק, שהוא סובר שאין הבעל יכול להשביע את אשתו שבועת אפוטרופוס כלל. וכן פירשו התוס' (ד"ה לאפוקי).
- ג. **מהלך ב', רמב"ן:** הרמב"ן (ספר הזכות) ביאר באופן אחר, דכוונת ר' שמעון היא רק לגבי שבועת אפוטרופוס, וכוונתו לענין גלגול שבועה, ופירש בפלוגתת ת"ק ור"א, דת"ק סובר שלא זה בלבד שאין הבעל יכול להשביע אשתו להדיא על פילכה ועיסתה, [דלא כר"א], אלא שאפילו ע"י גלגול אין הבעל יכול להשביעה, ור"ש פליג לענין גלגול שבועה, וס"ל לר"ש שע"י גלגול יכול להשביעה.
- ד. **מהלך ג', ראב"ד:** הראב"ד (השגות על הרי"ף) ביאר באופן שלישי, ופירש פלוגתת ר"א ות"ק באופן אחר מדברי הרמב"ן, דמודה ת"ק שעל ידי גלגול יכול הבעל להשביע את אשתו על פילכה ועיסתה, ולא פליג על ר"א אלא לענין להשביעה להדיא, ועל זה פליג ר"ש וסובר שאפילו ע"י גלגול אינו יכול להשביעה, [ודלא כדעת הרמב"ן, שנקט שלפי ר"ש יכול להשביעה ע"י גלגול, ועי' בסמוך].
- ה. **שיטות הפוכות:** נמצא, שיש כאן ב' שיטות הפוכות בפלוגתת ר"ש עם הת"ק דר"א, שלפי הרמב"ן, הת"ק סובר שהבעל אינו משביע את אשתו על פילכה ועיסתה אפילו ע"י גלגול, אבל ר"ש חולק וסובר שיכול להשביעה ע"י גלגול, ואילו לפי הראב"ד הדבר הוא להיפוך, שהת"ק סובר שהבעל יכול להשביע את אשתו על פילכה ועיסתה ע"י גלגול, אבל ר"ש חולק וסובר שאינו משביעה אפילו ע"י גלגול.